

ASPECTE ALE DEZVOLTĂRII TÎRGULUI ȘI ORAȘULUI FĂGĂRAȘ ÎN EPOCA FEUDALĂ

de RICA POPESCU

Așezarea deosebit de favorabilă a Transilvaniei de-a lungul marilor artere comerciale care legau principalele orașe ale Europei a avut ca urmare intensificarea schimbului de mărfuri pe piața internă și lărgirea sferei comerțului extern.

În acest context vom căuta să descifrăm rolul avut de târgul și orașul Făgăraș în dezvoltarea relațiilor cu centrele din jur și teritoriile învecinate.

Deși Țara Făgărașului este menționată documentar la începutul secolului al XIII-lea sub numele de „terra Blachorum”¹, unele mărturii atestă existența unor relații de schimb din perioade mai vechi celor la care se referă bogatul material de care dispunem pentru secolele următoare. Astfel tezaurele de monete și podoabe bizantine datînd din secolul al XII-lea, descoperite în 1892 la Streza-Cîrțișoara, Scorei și Făgăraș, indică relații culturale, de schimb și eventual politice ale acestui ținut cu regiunile țării noastre situate la sud de Carpații Meridionali².

Istoria Țării Făgărașului începînd cu secolul al XIV-lea se identifică cu istoria Țării Românești, „ducatul Făgărașului” intrînd în stăpînirea domnilor munteni, situație care „...n-ar putea să fie decît.....perpetuarea unor stări de lucruri existente în secolul al XII-lea”³.

Dezvoltarea târgului și apoi a orașului Făgăraș, se poate pune și pe seama politicii duse de regii dinastiei angevine, care căutau aliați în negustorii și meseriașii orașelor contra politicii mării nobilimi⁴. Așezat pe drumul care făcea legătura între Sibiu și Brașov, Făgărașul a fost angrenat de timpuriu în comerțul celor două orașe. Din acest drum se desfășeau altele care brăzdau Țara Făgărașului, ducînd la târgurile foarte căutate de peste Olt: Agnita, Cincul

¹ Fr. Pall, în *Istoria României*, II, 1962, p. 264.

² K. Horedt, *Voievodatul de la Bălgrad-Alba Iulia*, în *SCIV*, V, 1954, 3—4. p. 509; G. Bakó, *Contribuții la istoria Transilvaniei de sud-est în secolele XI—XIII*, în *SCIV*, XII, 1961, 1, p. 115—117.

³ K. Horedt, *op. cit.*, p. 509.

⁴ Virgil Vătășianu, *Istoria artei feudale în țările române*, I, București, 1959, p. 125—126.

Mare, Cohalm și Sighișoara. Alt drum, urmînd cursul Oltului spre Rimnicul Vilcea, ajungea la Craiova⁵.

Însă principalul drum de ieșire din Făgăraș spre Țara Românească⁶ trecea spre pasul Bran, prin Tohanul Vechi. La sfîrșitul secolului al XIV-lea cetatea Branului a intrat sub stăpînirea lui Mircea cel Bătrîn, care va favoriza tranzitul de mărfuri prin vama Bran.

Stăpînirea lui Mircea cel Bătrîn asupra Făgărașului datează din anul 1389⁷. La 4 septembrie al aceluiași an el se intitulează „domn al părților de peste munți”, iar în 1390 precizează în titlul său stăpînirea asupra Făgărașului și Almașului⁸, cu care ocazie are loc delimitarea precisă a graniței Țării Românești spre Ardeal⁹. Ca mărturie stă un document tîrziu, din 26 aprilie 1704, dat în legătură cu hotărnicia munților Căpăținenilor (Argeș), unde se menționează: „pre plaiul pripoarelor și pe coastele riului pe piscul Mircii Voevod în sus pînă la hotarul unguresc”¹⁰.

Dezvoltarea comerțului ducatului cunoaște o deosebită amploare în urma privilegiului dat de Mircea cel Bătrîn în anul 1413, negustorilor brașoveni. În anul 1393 episcopul Gobelin numește Făgărașul „marele oraș românesc”¹¹. În acea vreme, la intrarea în tîrgul Făgărașului se plătea „vama de tîrg”¹² sau „vama de trecere” în cazul comerțului de tranzit. Aceleași obligații le aveau tîrgoveții și la Șercaia. Tîrgurile anuale, care aveau loc la rusalii, la 15 august și 6 decembrie, întîlnite în secolul al XVIII-lea, probabil își au obîrșia din această perioadă¹³. Intrarea în tîrgul Făgărașului se făcea pe drumul de țară”¹⁴, sau prin trecerea Oltului pe podul umblător (din grinzi de ștejar, podit

⁵ Între anii 1780—1790 sînt pomeniți pe acest drum cărăușii făgărășeni Radu Grancea, Simion Banciu, „care au dus marfă venețiană”. Cf. N. Iorga, *Studii și documente*, XII, p. 53—54, nr. 100.

⁶ Existau 10 trecători prin munți spre Țara Românească: prima pleca din Șercaia, a doua din Bucium, a treia din Sebeș, toate unindu-se într-una singură la fîntina de pe muntele Nămaia și care ducea la Rucăr și Cîmpulung; a patra pleca din Berivoi, a cincea din Dejan, a șasea din Breaza, toate unindu-se pe muntele Brătîla, ducînd apoi în Țara Românească prin vama Bratîa; a șaptea pleca din Netot, a opta din Recea, numită și Pleașa, ambele unindu-se în muntele Turczilla; a noua mergea pe hotarul Viștei de Sus, și Viștei de Jos spre vama Nucușoara, iar a zecea, numită și Ucișoara, pleca din Ucea de Sus spre vama Nucușoara. Pe drumul Porumbacului mai trecea din Arpașul de Sus o potecă de picior ce cobora din Țara Românească la Sălătruc și o a treia prin Porumbacul de Sus în satul Titești. Alta mergea prin satul Arefu, numită Cîrțișoreanul. Cf. D. Prodan, *Boierii și vecinii în Țara Făgărașului*, în *Analele Institutului de Istorie*, Cluj, VI, 1963, p. 247—248.

⁷ P. P. Panaitescu, *Mircea cel Bătrîn*, București, 1944, p. 189.

⁸ *Ibidem*.

⁹ La sud, ducatul se întindea pînă în munți; spre apus, cel mai depărtat sat pomenit în documentele epocii e Scoreiul, cu toate că se pare că și Porumbacul era inclus; spre răsărit, după cum amintesc trei hrisoave de dănic, ducatul cuprindea satele Cuculata, Dopea și Fîntîna (Calida aqua), toate înșirate lîngă Olt. Granița urca în continuare culmile ce despart Țara Oltului de Țara Birsei, cuprinzînd în limitele ducatului și ieșindul spre Tîrnava Mare. Cf. P. P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 200.

¹⁰ *Ibidem*, p. 194.

¹¹ L. Szádeczky, *Fogaras város és uradalma történelmi emlékei*, Cluj, 1892, p. 2.

¹² P. P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 203.

¹³ Ștefan Metes, *Situația economică a românilor din Țara Făgărașului*, I, Cluj, 1935, p. LXXXVIII.

¹⁴ *Ibidem*, p. LIX.

și acoperit cu brad, lung de 58 stînjeni și lat de 2 stînjeni) unde se precepea în anul 1755 o vamă de 6 creițari pentru un car cu vite, pentru un pedestru creițar, pentru un călăreț $\frac{1}{2}$ creițar¹⁵, sume încasate de cei care luau în arendă podul. În aceeași perioadă se plătea la trecerea Oltului „dijma oilor”¹⁶, ca dare specifică pentru Țara Făgărașului, fără a întâlni aici „datul oilor”, dare cunoscută în toată Transilvania. Mircea cel Bătrîn introduce la Făgăraș legiuiri identice cu cele ale Țării Românești. Se întâlnesc „globnici (pentru stringerea amenzilor), bircei, judecători ca boieri și slugi domnești”¹⁷. Ei circulau la anumite date după prestanțiile datorate de supușii făgărășeni domnului lor Mircea cel Bătrîn.

Tîrgul Făgăraș are în privința judecăților o situație deosebită. Ca urmare a angrenării sale în sfera circuitului comercial, are loc o diferențiere marcantă față de satele din jur, fapt care duce la crearea unor organe administrative deosebite. Tîrgul are jude, un scaun de judecată propriu, despre care aflăm că în anul 1413 judecă o crimă comisă la Merghindeal. „Județul de bătrîni” din Făgăraș în același an era compus din Vlad Costea și Petru zis Stan; ca martori îi găsim pe Nicolae, cizmar din Făgăraș și Petru zis Cleyman¹⁸.

Atestările documentate cu privire la participarea tîrgului Făgăraș la comerțul Brașovului și Sibiului din această perioadă sînt foarte puține. Dar este mai mult ca sigur că Făgărașul devenise partener căutat, ținînd cont de știrile pe care le avem pentru secolul al XVI-lea.

Existența cetății Făgăraș, fortificație folosită adesea ca reședință a voievodului Transilvaniei, începînd cu anul 1310, apare de-a lungul secolelor ca un puternic paznic al drumului comercial spre celelalte tîrguri ale Transilvaniei. În 1539 Ștefan Mailath întărește privilegiile mai vechi ale tîrgului Făgăraș¹⁹. Astfel orașenii au dreptul să-și lucreze cinapa, le este îngăduit să crîșmărească în timpul tîrgurilor cinci zile în șir, sînt scutiți de crîșmăritul pentru stăpîn, „colonii” tîrgul Făgăraș²⁰ pot fi judecați pentru diversele pricini de către castelani sau provizori. Dacă un cetățean comite un delict, el va fi închis la „jude”²¹ și nu în cetate. Orașenii se pot sustrage de la lucrul la cetate prin punerea unor meșteșugari în loc, caz în care aceștia „conform vechiului obicei să fie răsplătiți de cetate”²².

Între anii 1560–1567 orașului Făgăraș îi sînt reinnoite privilegiile de către Ioan Sigismund, cu care ocazie se precizează noile îndatoriri ale tîrgoveților. Crîșmăritul devine un apanaj al principelui, însă cei care au „casă în oraș”²³ pot vinde și vinul lor la tîrg. Aceași lege se aplică și pentru castelan și provizor. Orașenii mai au o serie de îndatoriri față de cetate — stăpînul lor feudal

¹⁵ Ștefan Metes, *Situația economică a românilor din Țara Făgărașului*, I, Cluj, 1935, p. XCVII–XCVIII.

¹⁶ P. P. Panaitescu, *loc cit.*

¹⁷ *Ibidem.*

¹⁸ P. P. Panaitescu, *op. cit.*

¹⁹ D. Prodan, *op. cit.*, p. 302.

²⁰ D. Prodan, *op. cit.*, II, p. 5.

²¹ *Ibidem.*

²² D. Prodan, *op. cit.*, I, p. 302.

²³ *Ibidem*, II, p. 8.

Trebuiau să care piatră pentru cetate sau pentru zidul oraşului, numit palan²⁴, să semene, să secere, să întreţină ostaşii şi slujitorii principelui ce ţineau de cetate; în caz de sosire a unor soli, târgoveţii puteau cere un salvconduct pe baza căruia ofereau „căruţe, cai şi toate cele de trebuinţă”²⁵. Oraşenilor li se distribuia pădure cu ghindă pentru porci, în hotarul oraşului sau la Şinca. În 1674 plătesc „goştină” pentru ghindă, iar în timpul lui Gabriel Bethlen dau cetăţii cîte doi bani de porc²⁶. Din privilegiul sus-amintit se desprinde existenţa unui comerţ cu carne al oraşului, ca şi existenţa unor „măcelării....de unde carnea să nu lipsească”²⁷, târgoveţii avînd dreptul să taie vite şi să vîndă carne. În 1509 Paul Thomory, castelanul Făgăraşului pomeneste într-un document adresat negustorilor oraşului Braşov, de negustorul Stroia din Făgăraş, care are un proces cu Radea din Cîmpulung pentru nişte bani²⁸. În 1543 un negustor din Făgăraş efectuează un transport de marfă în valoare de 600 aspri²⁹; în 1545 au loc două transporturi în valoare de 2 570 aspri. În acelaşi an întîlnim şi Şercaia angrenată în sfera comercială cu un transport în valoare de 600 aspri³⁰, iar în 1546 cu un transport în valoare de 3 000 aspri³¹. În anul 1535 întîlnim negustori făgăraşeni cu fructe la Braşov³².

Măsurile luate de castelanii cetăţii de-a lungul secolelor pentru întărirea oraşului cu şanţuri şi palisade, precum şi existenţa curţilor de Comana şi Porumbacu, înşirate de-a lungul drumului comercial, erau tot atîtca indicii de garanţie şi siguranţă pentru negustorii ce intrau în Făgăraş.

În aceste condiţii oraşul începe să se extindă destul de mult. În 1574, călătorul Pierre Lescapier spunea: „ne-am culcat la Făgăraş unde este un castel puternic cu un larg şanţ, înconjurat cu apă, în mijlocul unui oraş bine populat”³³. Cetatea este descrisă în 1550 de G. Reichersdorffer ca „fiind foarte bine întărită....încît nu există nici o teamă ca ea să poată fi vreodată minată”³⁴. La fel, Nicolae Olahus în „Hungaria”, descrie Făgăraşul ca pe un „mic ducat... care are în ascultare pe boierii români”³⁵.

Populaţia oraşului era formată din târgoveţi şi boieri. Din rîndul acestora castelanii recrutau oameni pentru diverse servicii la cetate în cazul în care „au casă în oraş”³⁶, avînd şi obligaţia să dea darea împăratului (contribuţia la plata tributului). În 1637 Gheorghe Rákóczy menţine în stare de boierie cu

²⁴ D. Prodan, *op. cit.*, în *Anuarul Inst. de Istorie*, Cluj, VI, 1963, p. 272.

²⁵ Ibidem, *Iobăgia în Transilvania în secolul al XVI-lea*, II, Bucureşti, 1967, II, p. 9.

²⁶ D. Prodan, *op. cit.*, în *Anuarul Inst. de istorie*, Cluj, VI, 1963, p. 272.

²⁷ D. Prodan, *op. cit.*, II, p. 9.

²⁸ Ştefan Meteş, *Relaţiile comerciale ale Ţării Româneşti cu Ardealul pînă în veacul al XVIII-lea*, Sighişoara, 1921, p. 109.

²⁹ Radu Manolescu, *Comerţul Ţării Româneşti şi Moldovei cu Braşovul*, Bucureşti, 1965, p. 272.

³⁰ Ibidem, p. 276.

³¹ Ibidem, p. 280.

³² Ştefan Meteş, *Situaţia economică ...*, p. I.XXXVIII.

³³ P. Cernovodeanu, *Călătoria lui Pierre Lescapier în Ţara Românească şi Transilvania*, în *Studii şi materiale de istorie medie*, IV, 1960, p. 447.

³⁴ *Călători străini despre Ţările Române*, Ed. Ştiinţifică, Bucureşti, 1968, p. 217.

³⁵ Ibidem, p. 493.

³⁶ D. Prodan, *op. cit.*, în *Anuarul Inst. de Ist. Cluj*, VI, 1963, p. 272.

titluri nobiliare doar 18 boieri din târgul Făgăraș, iar 81 de boieri sînt „reduși“, adică coboriți din rîndul boierilor la starea de libertini, dintre care se angajau pentru diverse slujbe domeniiale. Astfel s-a întîmplat în timpul Susanei Lorántfi și Anei Bornemisza. Uneori, în urma îndeplinirii unor servicii cu totul excepționale, boierii „reduși“ sînt înnobilați, act care are un caracter ereditar³⁷. În 1632 boierul Stanciu din Copăcel este jude al măieristii din Făgăraș, Radu Neamțu din Ohaba scutar la oi Comșa din Sebeș, scutar al cetății³⁸. Înșiruirea ar mai putea continua cu Oprea Taflan din Mindra, scutar al porcilor principelui; în 1671 Ioan Talabă e cancelar la Tabla continuă a Țării Făgărașului, iar în 1678 Servatius Talabă din Săsciori e provizor al Făgărașului.

* * *

Dezvoltarea morăritului la Făgăraș în secolul al XVI-lea e atestată documentar și de statutul din 1560—1570, privitor la obligațiile ce revin morarilor din oraș și din împrejurimi. Astfel, veniturile morii din Făgăraș se atribuiau după cum urmează: jumătate principelui, o pătrime orașenilor, o pătrime morarului³⁹. Comerțul cu făină este în plină dezvoltare. În 1564 în dieta de la Turda, se stabilește transportarea făinii cu care din Făgăraș⁴⁰, pentru aprovizionarea orașelor Brașov și Sibiu. Produsele sînt desfăcute la târgurile anuale, sau la cele săptămînale⁴¹.

Tîrguri anuale mai întîlnim și în satele Șercaia, Simbăta de Sus, Beclean, (la Sf. Gheorghe și la 5 iunie în 1788)⁴². La aceste tîrguri participau și negustori străini, ca de exemplu din Rusia cu blănuri scumpe, de la care în 1685 „vistiernicul Atanasie și vătaful Cîrstea cumpără 20 piei de samur“⁴³.

Cu toate că prin statutele Țării Făgărașului din 1560—1570 se îngrădește crișmăritul, totuși negoțul cu vin devine o ocupație destul de apreciată. În februarie 1662 la Făgăraș, se vinde vin adus din Țara Românească⁴⁴; la fel se întîmplă și în 1766, cînd la Perșani se consumă vin adus de la Mediaș și de peste munți⁴⁵. În 1795 se încheie între Nicolaie Giorge și cumnatul său Dumitru Ciurcu „un zăpis de tovărășie în negustoria de vin la Brașov și Făgăraș“⁴⁶.

La tîrgurile anuale și săptămînale din Făgăraș se vindea lemnul în cantități destul de apreciable, sub diverse forme, ca urmare a prelucrării lui. Țăranii din Șercăița în 1721 vînd șindrila, scinduri, grinzi⁴⁷, la 1820 cei din Herseni ciubere⁴⁸, cei din Breaza „duc trunchi pentru scinduri la tîrgul din

³⁷ În 1689 principele Apafi ridică la rangul de nobili pe fiii protopopului Iuon din Făgăraș, pe nume Iuon și Mathia. Aceștia aveau casă și loc de casă în oraș în valoare de 200 florini. Cf. D. Prodan, *op. cit.*, în *Anuarul Inst. de Ist. Cluj*, VI, 1963, p. 195.

³⁸ *Ibidem*, p. 263.

³⁹ D. Prodan, *op. cit.*, II, p. 19.

⁴⁰ D. Prodan, *op. cit.*, I, p. 403.

⁴¹ Al. Bărbat, *Dezvoltarea și structura economică a Țării Oltului*, Cluj, 1938, p. 54.

⁴² Ștefan Meteș, *Situația economică ...*, p. LXXXVIII.

⁴³ *Ibidem*, p. XCVIII.

⁴⁴ Ștefan Meteș, *Relațiile comerciale ...*, p. 171.

⁴⁵ Ștefan Meteș, *Situația economică ...*, p. XCIX.

⁴⁶ *Catalogul documentelor românești din Arhivele Statului de la Orașul Stalin, I, (1521—1799)*, București, 1955, p. 507, nr. 3172.

⁴⁷ Ștefan Meteș, *op. cit.*, I, p. CVII.

⁴⁸ *Ibidem*, p. CVI.

Făgăraș⁴⁹. În 1788 prețul lemnului varia de la un stinjen de lemn de foc 2 florini și 8 crețari, o scîndură 7 crețari, o grindă de 4 stinjeni numită boronasa 6 crețari⁵⁰.

Porcii, în număr foarte mare în toată Țara Făgărașului, erau comercializați tot cu ocazia târgurilor. Statutele date de Ioan Sigismund și Ștefan Mailath îngrădeau exportul de animale, însă nu și importul. În 1667 se aduc porci la Făgăraș din Țara Românească⁵¹, iar mai înainte, în 1623, Gavril Bethlen cumpără „din Țara Românească de lângă Dunăre și din Moldova, 200 porci de prăsilă și 10 vieri bătrîni, buni”⁵².

Oile formau una din principalele bogății ale întregii Țări a Făgărașului. În 1632, curtea din Porumbacul de Jos și cea din Comana de Jos aveau la păscut în Țara Românească 27 000 oi⁵³, iar cetatea 16984⁵⁴. În 1632 documentele vremii consemnează pe boierul Radul Neamțul din Ohaba, scutar la oi și pe Comșa, boier din Sebeș, de asemenea scutar, mai mare peste turmele cetății⁵⁵. Bogăția de animale îi determină în anul 1788 pe locuitorii din Breaza să facă comerț cu vite, cu cei din Țara Românească, la prețuri mici, cu toate interdicțiile existente, „nefiind departe de aici, decît 3 ore”⁵⁶. Chiar unii iobagi „fac cîștig bun și bine se hăznuiesc cu oile și caii pe care le țin în Țara Românească, aducîndu-le vara la păscut în munții Făgărașului”⁵⁷. Cele mai elocvente exemple sînt următoarele: în anul 1722 Comșa Porcul și Aldea Taflan din Beclean⁵⁸, iar în 1746 iobagul Manea Cerbul care este chiar judecat pentru „niște vite...duse în ținutul Bîrsei”⁵⁹.

Bresla tăbăcarilor din Făgăraș a luat ființă în anul 1643, la cererea celor 12 tăbăcari români din oraș⁶⁰. Aprobarea le este dată de principele Gh. Rákóczy. Statutul breslei tăbăcarilor cuprinde informații cu privire la această îndeletnicire. Astfel, cei care nu făceau parte din breslă nu puteau profesa în oraș, tăbăcarii străini putînd vinde produsele lor numai la târgurile săptămînale sau anuale. Timarii breslași aveau monopolul culorilor (rădăcina neagră, scumpia roșie, culoarea turcească), puteau cumpăra piei de la oricine (ceea ce va determina protestul lor în 1702 împotriva ordinului împăratului Leopold de oprire a importului de piei)⁶¹, pot da bani pentru a li se aduce piei din străinătate. Aveau datoria de a lucra pentru cetate 600 piei de miel,

⁴⁹ Ștefan Meteș, *op. cit.*, I, p. XCIX.

⁵⁰ *Ibidem*, p. C.

⁵¹ Ștefan Meteș, *op. cit.*, p. XCVIII.

⁵² Ștefan Meteș, *Relațiile comerciale ...*, p. 156.

⁵³ Al. Bărbat, *op. cit.*, p. 46.

⁵⁴ Ștefan Meteș, *Situația economică ...*, p. LXXXIII.

⁵⁵ D. Prodan, *op. cit.*, în *Anuarul Institutului de Istorie, Cluj*, VI, 1963, p. 263.

⁵⁶ Ștefan Meteș, *op. cit.*, p. XCIX.

⁵⁷ Ștefan Meteș, *Viața agrară, economică a românilor din Ardeal și Ungaria*, I, București, 1921, p. 260.

⁵⁸ Ștefan Meteș, *Situația economică ...*, p. LXVII.

⁵⁹ Arhiva Magistratului Orașului Brașov, Inventarul actelor nelnregistrate, I, București, 1959, p. 173, dosar nr. 853.

⁶⁰ Ștefan Meteș, *op. cit.*, p. CII.

⁶¹ *Ibidem*, p. XCVIII–XCIX.

din care a zecea parte era a lor. Ei își pot scoate pieile în piața orașului pentru a le vinde și curînd ajung la o situație deosebit de înfloritoare, „că un meșter bătrîn din cinstitul țeh era în stare să plătească în gocișănia lui o zugrăvitură de biserică”⁶². În 1834 gocișmanul Luca Mănișor, timar din Făgăraș „plătește legătura unui ohtoih”⁶³. Aici, vin să învețe meșteșugul tăbăcării oamenii din Tirgul Mureș, unde încă în secolul al XVII-lea existau tăbăcării.

La Făgăraș întîlnim „mori de hirtie”, una fiind așezată în afara orașului spre satul Hurez, pe locul numit „moara de hirtie”. În 1756 se fabrica din zdrențe „hirtie regală de trei calități, obișnuită în valoare de 4 florini, mijlocie un balot în valoare de 3 florini, mai inferioară un balot cu 2 florini și 30 creițari”⁶⁴. În 1758 se producea și „hirtie de cancelarie și de sugativă”⁶⁵.

În 1680 principele Apafi avea în comuna Porumbacul de Sus o sticlărie (cu caracter manufacturier), pe care o arenda polonezilor pentru 500 florini⁶⁶, unde lucrau meșteri iobagi, „glăjari de meserie” ca Luca Pîrvul, Man Glăjar și Coman Spătar. În Arpașul de Sus „Ioan Glăjar și Ianci Pîrvul” primea chiar o parte din veniturile glăjăriei. Se producea sticlă albă și verde cu care locuitorii făceau comerț la prețuri foarte mici⁶⁷.

În anii 1623–1624 se constată la Făgăraș o dezvoltare a producției de cărămizi, astfel că se ajunge la 3 000 cărămizi pe zi în perioada dintre 1 aprilie – 20 septembrie a anului 1623⁶⁸. Producția de var este de asemenea în creștere: în 1789 în Veneția de Sus se înregistrează cam 20–30 cuptoare var pe zi, plătindu-se pentru fiecare cuptor un florin domnului de pămînt. Varul se vindea la Brașov și Făgăraș⁶⁹.

La Făgăraș, în secolul al XVII-lea exista un atelier de turnat tunuri, care apoi este mutat la Alba Iulia. De altfel, în octombrie 1667 pîrcălabul și dregătorul curții din Făgăraș, Ștefan Boier cumpără „13 fonți de cositor de la negustorul Petru Marce din Brașov”⁷⁰.

Un capitol important al negoțului orașului Făgăraș îl formează comerțul companiei grecești, care ia naștere în secolul al XVII-lea în timpul principelui Mihail Apafi. Negustorii companiei aveau datoria de a da anual principelui un covor oriental, un călăreț cu cal în caz de război.

Pe negustorii greci îi întîlnim făcînd comerț în Transilvania încă din secolul al XVI-lea⁷¹; în anul 1690 îi găsim la Făgăraș într-un număr relativ mare, astfel că în 1721 erau 26 negustori în oraș⁷². Aceștia „aveau legături cu principatele...însă fără a avea o situație legală în Ardeal”⁷³. În 1758 compania

⁶² N. Iorga, *Istoria românilor din Ardeal și Ungaria*, I, București, 1915, p. 304.

⁶³ Ștefan Meteș, *op. cit.*, I, p. CIV.

⁶⁴ Al. Bărbat, *op. cit.*, p. 50–51.

⁶⁵ Ștefan Meteș, *op. cit.*, I, p. CIX.

⁶⁶ *Ibidem*, p. CVII.

⁶⁷ Al. Bărbat, *op. cit.*, p. 50; Ștefan Meteș, *op. cit.*, p. CVIII.

⁶⁸ Ștefan Pascu și I. Pataki, în *Istoria României*, III, 1964, p. 101.

⁶⁹ Ștefan Meteș, *op. cit.*, p. CVII.

⁷⁰ Ștefan Meteș, *op. cit.*, I, p. XCVIII, nota 5.

⁷¹ N. Iorga, *Istoria comerțului ...*, p. 130.

⁷² Al. Bărbat, *op. cit.*, p. 56.

⁷³ N. Iorga, *op. cit.*, p. 309.

grecească a lui Mihail Țumbru își avea reprezentanți la Făgăraș în persoana lui Hagi Mihail și apoi a lui Dumitru Metaxade⁷⁴. Negustorii făgărășeni cu care compania grecească intră în legătură sînt: în 1776 Nicolae Costa, căruia M. Țumbru îi livrează „cinci bucăți camhale....și pentru bogasiuri înălbite... în valoare de 24,56 florini”⁷⁵, apoi în 1776 Nicolae Fotochi⁷⁶. În 1795 Elefterie Ioan⁷⁷ primește la Bran din Făgăraș, 550 găleți de grâu, tot prin intermediul companiei grecești.

Mihai Țumbru are legături frecvente și cu „tabacii” din Făgăraș, cărora le vinde „cordovane” — piei — în vedere prelucrării lor. În 1801 vinde căminarului Gheorghe „10 turale sahtiane”⁷⁸, iar tabacului Ion Munteanu „5 turale sahtiane pe bani gata”⁷⁹. În anul 1801 M. Țumbru încasează de la Ioniță Gălățeanu și căminarul Axente din Făgăraș 30 florini ungurești⁸⁰. Uneori, Țumbru, în vederea înlesnirii comerțului, vinde marfă pe datorie negustorilor făgărășeni, urmînd a-și încasa sumele ce reprezintă contravaloarea mărfurilor cu ocazia târgurilor anuale din Sibiu, Mediaș⁸¹, Brașov, Aiud⁸². Astfel în anul 1802 M. Țumbru încasează 53,50 florini ungurești de la „tabacul” Ioan Munteanu pentru „cordovanele vîndute”⁸³, căruia îi dă pe datorie piei în valoare de 37 florini⁸⁴, recuperînd ulterior suma care rămăsese în urma vînzării din 1802⁸⁵.

În afară de piei, M. Țumbru face la Făgăraș comerț cu lemne. Negustorul Antonie Nedelcu cumpără „11 lăturoaie...cu 20 florini”⁸⁶. În anul 1803 Niță Ghimbășanu „plătește 160 florini”⁸⁷ companiei grecești, probabil pentru o datorie. În 1804 întîlnim numele Salomie Ivănoaia, care avea un „fator” (reprezentant al ei în relațiile cu M. Țumbru) și care îi predă acestuia 1880 florini pentru turalele vîndute⁸⁸.

* * *

Urmărind în această lucrare o analiză suficientă a documentelor de care dispunem, apreciem că apariția târgului Făgăraș — inițial ca loc al schimbului de produse între țărani — poate fi plasată în secolul al XIII-lea, iar apoi o dată cu intensificarea schimburilor comerciale, capătă treptat și rolul de centru administrativ și juridic al Țării Oltului.

⁷⁴ *Catalogul documentelor grecești*, I, București, 1958, p. 496, doc. nr. 1558.

⁷⁵ *Ibidem*, II, p. 12, doc. nr. 39.

⁷⁶ *Ibidem*, p. 26, doc. nr. 120.

⁷⁷ *Ibidem*, p. 211, doc. nr. 779.

⁷⁸ *Ibidem*, p. 229, doc. nr. 269.

⁷⁹ *Ibidem*, p. 226, doc. nr. 851.

⁸⁰ *Ibidem*, p. 232, doc. nr. 886.

⁸¹ *Ibidem*, p. 233, doc. nr. 887.

⁸² *Ibidem*, p. 288, doc. nr. 1154.

⁸³ *Ibidem*, p. 264, dos. nr. 1045.

⁸⁴ *Ibidem*, p. 264, doc. nr. 1047.

⁸⁵ *Ibidem*, p. 265, doc. nr. 1049.

⁸⁶ *Ibidem*, p. 269—270, doc. nr. 1070.

⁸⁷ *Ibidem*, I, p. 607, doc. nr. 1949.

⁸⁸ *Ibidem*, II, p. 295, doc. nr. 1187.

AUS DER ENTWICKLUNG DES MARKTFLECKENS UND DER STADT FĂGĂRAȘ (FOGARASCH) IM MITTELALTER

(ZUSAMMENFASSUNG)

Die Anfänge des Marktfleckens Făgăraș (Fogarasch) können für das 13. Jahrhundert angesetzt werden. Der Umschlagplatz für die Bauern der Dörfer aus der Umgebung wurde mit der Zeit ein wichtiger Platz für den Transithandel zwischen Brașov (Kronstadt) und Sibiu (Hermannstadt).

Die Fogarascher Kaufleute, die sich aktiv am siebenbürgischen Handel beteiligten, sind allerdings erst später urkundlich bezeugt. Zu Beginn des 16. Jahrhunderts erfuhr die Entwicklung der Stadt einen grossen Aufschwung dank der von den Kastellanen des Fogarascher Schlosses und den Fürsten Siebenbürgens verliehenen Privilegien. In den Beschreibungen fremder Reisender wird Fogarasch als stark bevölkerte und gegen feindliche Angriffe gut befestigte Stadt geschildert.

Die Bevölkerung der Stadt bildeten Bojaren (die innerhalb des Dominiums bestimmte Ämter innehatten), die Häuser in der Stadt besaßen, in Zünften organisierte, Handwerker, Kaufleute und aus der Umgebung zugesiedelte Bauern.

Schon frühzeitig beginnen sich in Fogarasch und seiner Umgebung Manufakturen zu entwickeln, während in einigen Dörfern aus der Umgebung bestimmte Gewerbe auftauchen.